emcdda.europa.eu

Наркотиците във фокус

Инструктаж на Европейския център за мониторинг на наркотиците и наркоманиите

ISSN 1830-5385

Халюциногенните гъби: предизвикателство да се реагира на вещества, съществуващи в природата, през електронната ера

През последното десетилетие интересът на медиите към употребата на халюциногенни гъби като че ли беше предизвикан от свободното им предлагане на пазара и от предприетите от някои държави законодателни промени с цел да се забрани тази търговия.

Стандартните епидемиологични методи за мониторинг на употребата на наркотици могат да се окажат недостатъчно бързи, за да идентифицират новите тенденции — те трябва да бъдат допълнени с по-чувствителни методи. Идеята е да се идентифицират нови модни увлечения в употребата на наркотици, които се зараждат в малки групи от населението или в ограничени географски райони, и да се прецени техния потенциал за по-широко разпространение. За тази цел може да се използват различни източници на информация, включително съобщения в интернет и други медии, съдебни анализи, практики и проучвания. В този кратък обзор на политиката в посочената област се разглежда информацията относно употребата на халюциногенни гъби и се очертават определени изводи. Посочени са факторите, стимулирали и оформили тенденцията към употреба на халюциногенни гъби в края на 90-те години на XX и началото на XXI век, както и тези, възпрепятствали по-широкото им разпространение.

Халюциногените са химически разнообразен клас наркотици, характеризиращи се със свойството да предизвикват изкривяване на усещанията и силно да променят настроението и мисловния процес.

Халюциногени в естествен вид могат да бъдат открити в над 100 вида гъби, повечето от които съдържат псилоцибин и псилоцин като основни съставки, на които се дължи и халюциногенният ефект. Почти всички гъби, съдържащи псилоцибин, са дребни, с кафяв или жълто-кафяв цвят и могат да бъдат сбъркани с редица диворастящи не-психоактивни, неядливи или отровни гъби.

Псилоцибинът и псилоцинът се контролират в международен мащаб на най-високо ниво, но в някои държави липсват ясни правни разпоредби по отношение на гъбите, съдържащи тези вещества. Това неуредено положение се използва от търговците на гъби на дребно и затруднява разработването на механизми за контрол на предлагането.

Определения

Халюциногенни гъби, известни като „магически гъби“: най-широко използвани заради психоактивните си свойства са видовете, съдържащи псилоцибин и псилоцин; те са основен предмет на настоящия преглед. Други видове халюциногенни гъби, като мухоморката, съдържат основни активни съставки мусцимол и иботенова киселина. Видовете, съдържащи мусцимол, са отровни сами по себе си и са сродни на силно отровните видове.

Смартшопове: магазини, специализирани в продажбата на „природни“ психоактивни вещества, свързана с тях литература и пособия за употреба.

Кратко представяне на ключовите проблеми

1. Употребата на халюциногенни гъби е разпространена по-скоро сред младежите, употребявали други незаконни наркотици, отколкото сред онези, които не са използвали такива. Тъй като сред младите хора, посещаващи музикални фестивали и танцови събития с електронна музика са регистрирани по-високи нива на употреба на наркотици, отколкото сред общото население и учениците, логично е употребяващи халюциногенни гъби да бъдат намерени в тези среди.

2. Продажбата на халюциногенни гъби в смартшопове и на пазарни сергии в Нидерландия и Обединеното кралство явно е изиграла важна роля за улесняването на тяхната употреба. Тези търговци на дребно са осигурили лесен достъп до халюциногенни гъби в края на 90-те години на XX и началото на XXI век.

3. При една скорошна проверка в интернет бяха открити 39 онлайн магазини, продаващи продукти от халюциногенни гъби. Много от тези магазини целят да обхванат клиенти от различни страни като предлагат многоезични версии и възможности за международна доставка. Бяха отчетени съществени различия в степента и качеството на предоставяната информация относно здравния риск на продаваните продукти.

4. Отчетени са малко на брой фатални и нефатални спешни случаи, породени от употреба на халюциногенни гъби. По-често употребата на халюциногенни гъби е свързана с опасност за психичното здраве и значителна част от употребяващите халюциногенни гъби могат да преживеят пристъп на паника.

5. Свързаните с употребата на халюциногенни гъби ефекти (напр. гадене, пристъпи на паника и непредвидими последствия) и социалните ограничения, които срещат младите хора, експериментиращи с такива вещества (напр. необходимост от безопасна среда, за да се намалят рисковете), могат да възпрепятстват редовната или честата им употреба.

6. От 2001 г. насам шест държави от Европейския съюз са затегнали законодателството си по отношение на гъбите в отговор на загрижеността относно широката им употреба. Новото законодателство може да е повлияло върху лесното набавяне на гъбите и обема на продажбите им по интернет. Въпреки това обаче са налице признаци, че онлайн търговците са реагирали, като са преминали към неконтролирани и в някои случаи вероятно по-токсични алтернативи.

Кои са потребителите?

В Европа употребата на халюциногенни гъби за развлечение започва в края на 50-те години на миналия век, но разпространението им по това време е ограничено в малки езотерични групи (напр. поетите-битници). То постепенно нараства сред употребяващите наркотици за развлечение, докато в края на 90-те години на XX и началото на XX век смартшоповете и пазарните сергии започват да осигуряват канали за по-бързото им разпространение.

В сравнение с канабиса, най-често употребяваното незаконно вещество в Европейския съюз, броят на употребявалите халюциногенни гъби е много по-малък. Сред младите хора на възраст от 15 до 24 години в 12 държави-членки на ЕС процентът на употребявалите халюциногенни гъби поне веднъж в живота си варира от по-малко от 1 до 8 %. Сред учениците на възраст 15—16 години в някои държави експериментирането с халюциногенни гъби е също толкова срещано, колкото това с екстази. Според сведенията повторната или редовната употреба на гъби е значително по-малка в сравнение със стимулиращите наркотици, например кокаин и амфетамини. Както и при другия основен халюциногенен наркотик — LSD, младите хора, пробвали гъби, като цяло не се превръщат в чести или редовни потребители.

Проучванията за наркотици, проведени на музикални фестивали и танцови събития с електронна музика, показват, че в тези среди разпространението на употреба на незаконни наркотици е устойчиво по-голямо, отколкото сред общото население и учениците, както и че употребата на халюциногенни гъби е по-разпространена сред млади хора, употребявали незаконни наркотици, отколкото сред онези, които не са използвали такива. Трудно е да се правят сравнения между тези типове проучвания и заключенията относно съществуващите тенденции трябва да се правят предпазливо. Данните от Нидерландия говорят за липса на промяна в ситуацията през периода 2000—2005 г., докато данните от Обединеното кралство сочат силно увеличение в периода между 2002 и 2004 г.

Достъпност

Халюциногенните гъби са диворастящи в много части на Европа, но ако се съди по наличната информация, повечето гъби, употребявани заради психоактивните им свойства, са по-скоро култивирани, отколкото събирани в диво състояние. Гъбите се продават в свеж вид или като изсушени продукти, а също за домашно отглеждане от щамове, мицел и чимове. Според проучването, проведено в училищата от Европейския училищен изследователски проект за алкохол и други наркотици (ESPAD) през 2003 г., процентът на учениците на възраст 15—16 години, които считат, че халюциногенните гъби се набавят „лесно" или „много лесно", варира от 4 до 28 %. По-малко от 10 % от учениците в Кипър, Финландия, Гърция, Унгария, Латвия, Литва, Румъния и Турция съобщават, че достъпът до халюциногенни гъби е лесен, а същото твърдят и над 20 % от учениците в Чешката република, Ирландия, Италия, Полша и Обединеното кралство.

Продажбата на халюциногенни гъби в смартшоповете и на пазарните сергии в Нидерландия и Обединеното кралство очевидно е изиграла важна роля за улесняването на употребата на гъби в края на 90-те години. И макар че няма точни данни за приходите, които търговците на дребно реализират от продажбата на халюциногенни гъби, информацията, получена главно от тези две държави сочи, че зад продажбата на този продукт стои икономически интерес. Например, преценява се, че през 2000 г. продажбата на магически гъби съставлява до 50 % от оборота на смартшоповете. До юли 2005 г. Министерството на финансите на Обединеното кралство е събрало данък върху халюциногенните гъби в размер на 175 000 лири стерлинги (255 421 EUR) годишно върху оборот, оценен на повече от 1 милион лири стерлинги (1,46 милиона EUR) годишно.

Освен магазините за продажби на дребно, установява се и увеличение на броя на смартшоповете в интернет. През 2006 г. EMCDDA идентифицира общо 39 онлайн магазина, продаващи продукти на базата на халюциногенни гъби. Повечето от тези виртуални магазини (31 или 82 %) са базирани в Нидерландия. Останалите обекти включват четири онлайн магазина от Австрия, два от Германия, интернет страница от Обединеното Кралство, свързана с линк към виртуален магазин от Нидерландия, и един сайт от Полша. Много от интернет страниците са многоезични (предимно с версии на английски, френски и немски език) и повечето от тях предлагат международни доставки.

Информацията относно здравните рискове, свързани с употребата на халюциногенни гъби, е различна при различните интернет магазини. Повечето от тях поместват предупреждение относно употребата на халюциногенни гъби едновременно с прием на лекарства или в комбинация с алкохол или други наркотици. Но един от всеки три магазина не предупреждава за опасностите от употребата на халюциногени от лица, страдащи от депресия или психози. Едва половината от виртуалните магазини дават информация относно дозировката и начините за безопасна употреба.

Халюциногенните гъби са едни от първите психоактивни вещества, употребявани от човека. Днес те ни изправят пред нова дилема — как да контролираме ефикасно предлагането на комплексна група от съществуващи в природата продукти, които се разпространяват и продават на вече глобалния пазар, където регулаторните действия могат да накарат доставчиците просто да преминат към алтернативни и вероятно дори по-увреждащи продукти?

Wolfgang Götz, директор на Европейския център за мониторинг на наркотиците и наркоманиите (EMCDDA)

Здравни рискове

Отчетените спешни случаи с фатален и нефатален изход в резултат от употреба на халюциногенни гъби са много малко. Като цяло физиологичните ефекти са краткотрайни и несъществени и могат да включват замаяност, гадене, слабост, болки в мускулите, треска, стомашни болки, разширение на зениците (мидриаза),

слабо до умерено учестяване на сърцебиенето и ускорено дишане (тахикардия, тахипнея), повишаване на кръвното налягане. Все пак се съобщава за случаи на изразена физическа симптоматика, например силни стомашни болки, постоянно повръщане и диария.

Предполага се, че острата токсичност на псилоцибина е ниска и това се подкрепя от факта, че съобщенията за случаи на фатално натравяне с халюциногенни гъби са редки. Отравяне може да се получи при консумация на диворастящи гъби, ако са набрани погрешка вместо халюциногенни.

Употребата на халюциногенни гъби по-често се свързва с рискове за психичното здраве. Въпреки че процентът на употребяващите гъби, преживели „лошо пътуване", не е известен, точно тези потребители са вероятните пациенти на болничните отделения за спешна помощ. В такива случаи интоксикираните лица са изключително неспокойни, силно възбудени, объркани или дезориентирани, с нарушена концентрация и способност за преценка. В тежките случаи могат да възникнат остри психотични състояния, включващи странни или плашещи образи, силна параноя и пълна загуба на чувство за реалност, което може да доведе до злополуки, самонараняване или опити за самоубийство. Въпреки че в много програми за превенция, наред с информацията за останалите наркотици, с цел повишаване на осведомеността е включена информация и за халюциногенните наркотици, общото впечатление е, че на професионалистите, работещи с младите хора, им липсва по-конкретна информация относно здравните рискове, свързани с употребата на халюциногенни гъби. От друга страна, потребители и лобистки групи са създали няколко интернет страници, даващи информация за халюциногенните гъби.

Актуални законодателни промени

Псилоцибинът и псилоцинът се контролират съгласно Конвенцията на ООН за психотропните вещества от 1971 г. и са включени в приложение I, макар че невинаги има яснота как са класифицирани гъбите, които ги съдържат. От 2001 г. шест държави-членки на ЕС са затегнали законодателството си по отношение на халюциногенните гъби в отговор на загрижеността от разпространението на употребата им: Дания (2001 г.), Нидерландия (2002 г.), Германия, Естония и Обединеното кралство (2005 г.) и Ирландия (2006 г.).

Създаването на закони срещу употребата на халюциногенни гъби изправя законодателите пред няколко проблема. Законодателството не трябва несправедливо да инкриминира лица, на чиято земя гъбите растат в диво състояние. Едно от решенията беше да се разпореди, че гъбите са незаконни, ако „са третирани или приготвени" (според законодателството на Ирландия и Обединеното кралство) с намерение за употреба. По сходен начин Върховният съд на Нидерландия разпореди, че гъбите са контролирани, когато са „изсушени и преработени". Във връзка с нарасналия брой на смартшоповете, възползвали се от пролуката, за да продават свежи гъби, през 2004 г. Обединеното кралство (например) обяви, че дори пакетирането е форма на „подготовка", но през 2005 г. измени закона за халюциногенните гъби с оглед да не се уточнява състоянието им.

Законите за наркотиците в Гърция, Италия, Кипър и Литва съдържат общ член, забраняващ култивирането на растения, от които могат да бъдат извличани наркотични вещества. Въпреки това е спорно дали гъбата е точно „растение", оттук и изменението на германския закон от 2005 г. относно приемането на термина „органични" вещества на мястото на по-рано използвания „растения и животни", за да се затвори всяка възможна законова „вратичка" по отношение на гъбите.

Промените в законодателството оказаха въздействие върху достъпността на халюциногенни гъби и върху общия обем на продажбите по интернет. Един анализ на различните продукти, предлагани от виртуалните търговци на дребно показа, че след забраната на халюциногенните гъби търговците в Обединеното кралство са започнали да ориентират продажбите си към законни, но по-токсични алтернативи, като например мухоморка, *Amanita muscaria*, или близкия роднина *Amanita pantherina*.

Разпространението на употребата поне веднъж в живота на халюциногенни гъби е по-голямо сред младите хора, посещаващи музикални танцови събития (clubbers), отколкото сред общото население

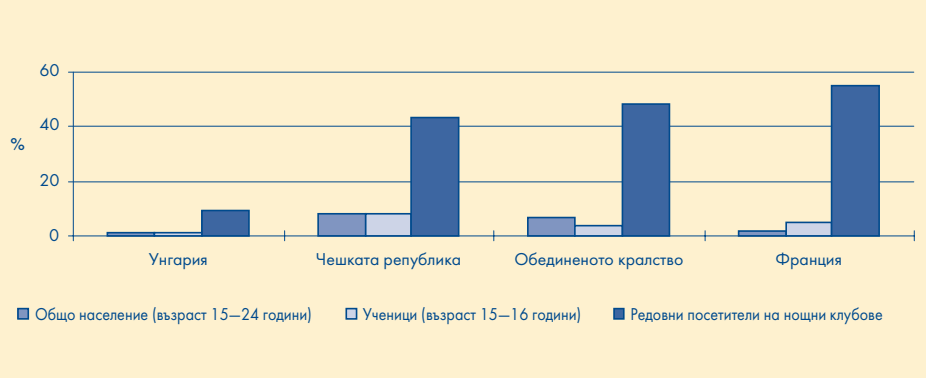

Забележка: Оценките за местата за развлечение са базирани върху непредставителни извадки чрез използване на различни методи и процедури за определяне на извадка. От тези извадки не могат да бъдат изведени данни за разпространението на употребата на наркотици сред по-широките среди на лицата, посещаващи клубове. За подробности виж EMCDDA (2006 г.).

Източници: Hibell et al. (2004), EMCDDA (2006).

Поредицата **"Наркотиците във фокус"**, издавана от Европейския център за мониторинг на наркотиците и наркоманиите (EMCDDA), Лисабон, съдържа инструкции за разработването на политики. Инструкциите се публикуват три пъти годишно на 23-те официални езика на Европейския съюз, както и на норвежки и турски. Език на оригинала: английски. Всеки откъс може да бъде възпроизведен, при условие че се посочи източникът.

За безплатен абонамент уточнете изискванията си по електронна поща: publications@emcdda.europa.eu

Rua da Cruz de Santa Apolynia, 23-25, P-1149-045 Lisboa
Tel. (351) 218 11 30 00 • Fax (351) 218 13 17 11
info@emcdda.europa.eu • http://www.emcdda.europa.eu

TD-AD-07-001-BG-C

Халюциногенните гъби: предизвикателство да се реагира на вещества, съществуващи в природата, през електронната ера
Съображения относно политиката

1. Поради относително високите нива на употреба на наркотици сред младите хора, посещаващи музикални и танцови събития, подобни събития предоставят възможност за превенция с малко средства, също както и при други инициативи, чиято цел е да се намалят здравните рискове, свързани с употребата на халюциногенни гъби.
2. Икономическите интереси на търговците на дребно, които предлагат халюциногенни гъби, играят важна роля в разпространението на този продукт.
3. Интернет предлага нарастващи възможности за популяризирането и продажбата на халюциногенни гъби, но също така, и това е важно, големи възможности за предоставяне на информация относно здравните рискове.
4. Съществува определена липса на конкретни информационни материали за гъбите, които да бъдат предоставени на професионалистите, работещи с млади хора, както и липса на информационни материали за предотвратяване и намаляване на риска, насочени към потенциалните потребители.
5. Изграждането на ефикасна превенция и създаването на материали за промоция на здраве могат да бъдат улеснени чрез разбирането на перспективите пред младите хора, които са потенциални потребители, и чрез съобразяване на материалите с потребностите на тези млади хора.
6. Въпреки че затягането на законодателните мерки може да бъде един от подходите за ограничаване на употребата и достъпността на халюциногенни гъби, въздействието на всички мерки трябва да бъде внимателно проследявано, както за оценка на тяхната ефикасност, така и за да се избегне рискът от непредвидени отрицателни последствия.

Основни източници

Berridge, V. and Hickman, T. (2006), *History and future of psychoactive substances,* Foresight Brain Science, Addiction and Drugs project. Office of Science and Technology, United Kingdom.

CAM (2000), *Risk assessment report relating to paddos (psilocin and psilocybin),* Coordination Centre for the Assessment and Monitoring of New Drugs (CAM), Den Haag, Netherlands.

EMCDDA (2006), Hallucinogenic mushrooms: an emerging trend case study, *EMCDDA Thematic Papers,* European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.

Golub, A. and Johnson, B.D. (1996), 'The crack epidemic: empirical findings support an hypothesized diffusion of innovation process', *Socio-economic Planning Sciences,* 30 (3), pp. 221–231.

Guzmбn, G., Allen, J.W. and Garrtz, J. (2000), A worldwide geographical distribution of the neurotropic fungi, an analysis and discussion, *Annali dei Museo civico - Rovereto, Italia.* Vol. 14:1890280 (in English).

Hibell, B., Andersson, B., Bjarnasson, T. et al. (2004), *The ESPAD report 2003: alcohol and other drug use among students in 35 European countries,* The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs (CAN) and Council of Europe Pompidou Group.

Reynaud-Maurupt, C. (2006), *Usages contemporains de plantes et champignons hallucinogènes,* Observatoire français des drogues et des toxicomanies, Saint-Denis, 160 pp.

Информация в интернет

Европейска правна база данни за наркотиците (ELDD)
http://eldd.emcdda.europa.eu/

Информация за халюциногените на Френския център за наблюдение на наркотиците и наркоманиите (OFDT)
http://www.ofdt.fr/ofdtdev/live/produits/hallucin.html

Статистически бюлетин за 2006 г. на Европейски център за мониторинг на наркотиците и наркоманиите (EMCDDA): таблици за разпространение на употребата на наркотици сред населението
http://stats06.emcdda.europa.eu/en/page053-en.html

Служба за публикации
Publications.europa.eu

ОФИЦИАЛЕН ИЗДАТЕЛ: Служба за официални публикации на Европейските общности
© Европейски център за мониторинг на наркотиците и наркоманиите, 2007
Директор: Wolfgang Götz
Редактор: Peter Fay
Автори: Jennifer Hillebrand, Deborah Olszewski, Roumen Sedefov и Brendan Hughes
ГРАФИЧНО ОФОРМЛЕНИЕ: Dutton Merrifield Ltd, Великобритания
Printed in Belgium